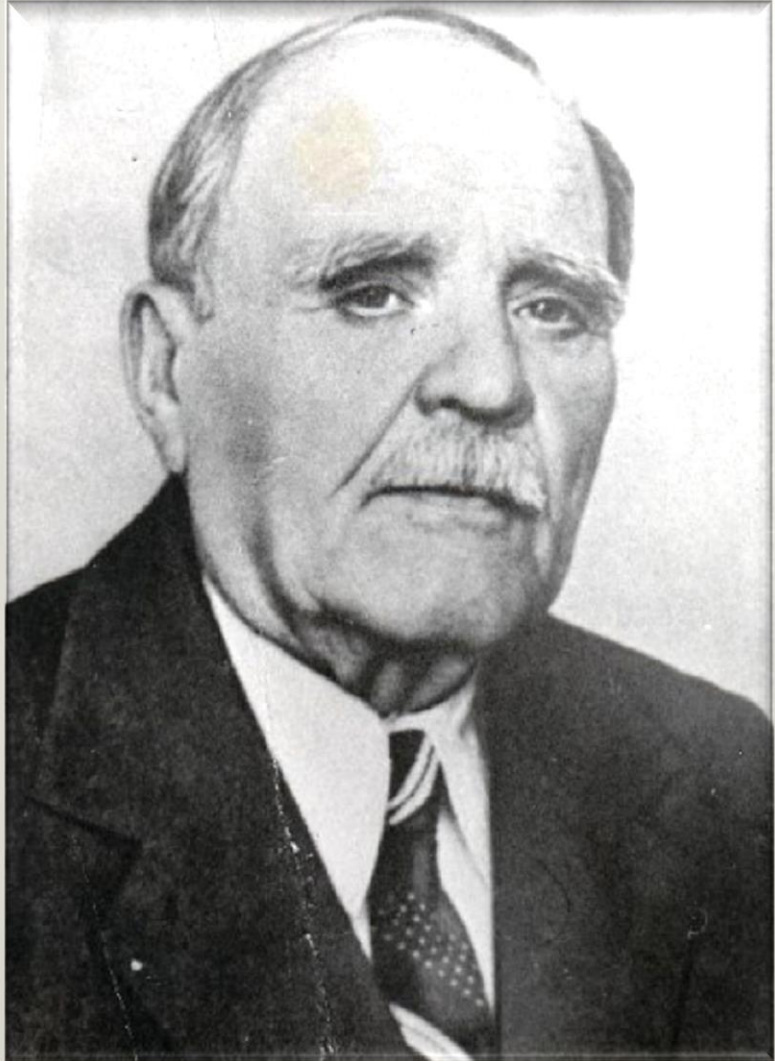

*Родіон
Скалецький:
крізь терни до
пісенної величі*

*Вінниччина багата на талановитих, розумних і
працьовитих людей.*

*Але є постаті, які своєю творчістю навіки
прославили наш Подільський край і нашу Україну. До
таких відноситься Родіон Андрійович Скалецький –
фольклорист, музикант, композитор, хормейстер,
учитель із широким діапазоном творчих інтересів
та захоплень.*

Батьківська хата

Батьки: Гафія Кирилівна та Андрій Самійлович

Майбутній композитор народився 23 листопада 1899 року в Михайлівці Бершадського району. Його батьки були незаможними селянами й мали сімох дітей, Родіон з них був найстаршим. Хлопчик почав відвідувати церковноприходську школу, де й отримав свої перші музичні знання. Натхненний цим мистецтвом, Родіон швидко почав робити успіхи, що не залишилось поза увагою вчителів. Саме вчителі порадили перевести його до двокласної Ольгопільської школи, де музичному вихованню дітей приділяли особливу увагу.

Ольгопільська двокласна школа

У 1912 році Скалецький опинився в Ольгополі у двокласній вчительській школі. Тут він одразу занурився у вир творчого життя школи: хоровий колектив, струнний оркестр, уроки гри на скрипці, музично-теоретичні предмети, духовий оркестр — все це вабило хлопчика чарівним світом музики.

У 1914 році через реформування Ольгопільської школи Скалецького переводять до ідентичної школи у Степашках Вінницької області, яку він закінчив у 1916 році. Починаючи з цього часу, життєвий годинник почав відраховувати його творчу педагогічну діяльність. Адже школа, яку він закінчив, давала право на викладання у молодших класах загальноосвітніх предметів та музики (співів).

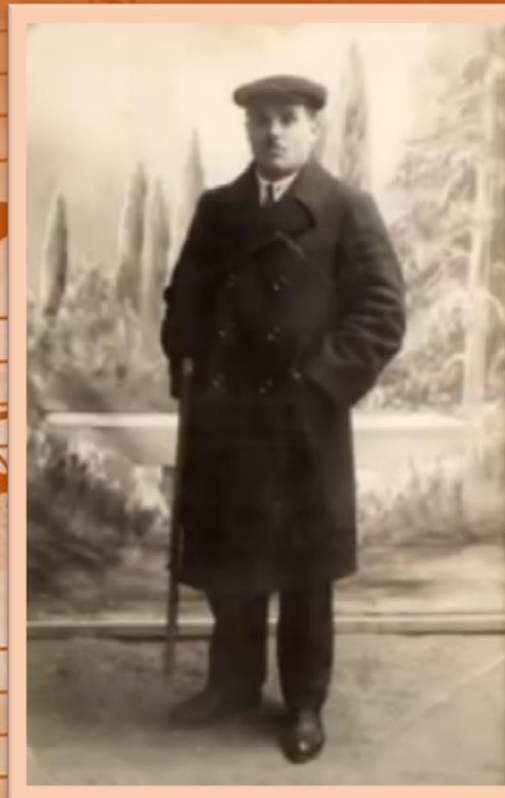

Юнак починає активно цим правом користуватися: організовує різні хори й музичні гуртки, працює молодшим вчителем, навчає основам грамоти своїх побратимів під час війни й не забуває давати справжні концерти. Крім того, Родіон вирішує вдосконалити свої знання з улюбленої справи й у 1923 році вступає до Одеського інституту народної освіти, що допомагає розширити поле його педагогічної діяльності. Скалецький починає викладати історію, мову й літературу. Великий попит на його викладання був як у сільських і професійних школах, так і в технікумах.

*Микола Дмитрович
Леонтович*

Родіона Скалецького іноді порівнюють із його відомим колегою Миколою Леонтовичем. Обидва композитори зробили справді багато для популяризації української пісні й обоє прожили відверто важке життя.

*Родіон Андрійович в
Тульчині (1929 р.)*

А 1926-му році, через п'ять років після трагічної смерті Миколи Дмитровича, життєва стежина привела Родіона Андрійовича до Тульчина, де він очолив капелу, яку заснував Леонтович у 1920-му.

Державна капела ім. М. Д. Леонтовича

Репертуар капели складався переважно з творів Леонтовича, нові твори пролетарської музики оцінювалися Скалецьким як убогість і безглуздя, за що він і отримав прізвисько «Стара українська пісня». Хористи під керівництвом Родіона Андрійовича осягали основи музичної грамоти та здобували фахову освіту. Місцеве керівництво, оцінивши професіоналізм виконавців, зареєструвало хор як «Державну капелу ім. М. Д. Леонтовича» при Брацлавському повітовому комітеті народної освіти.

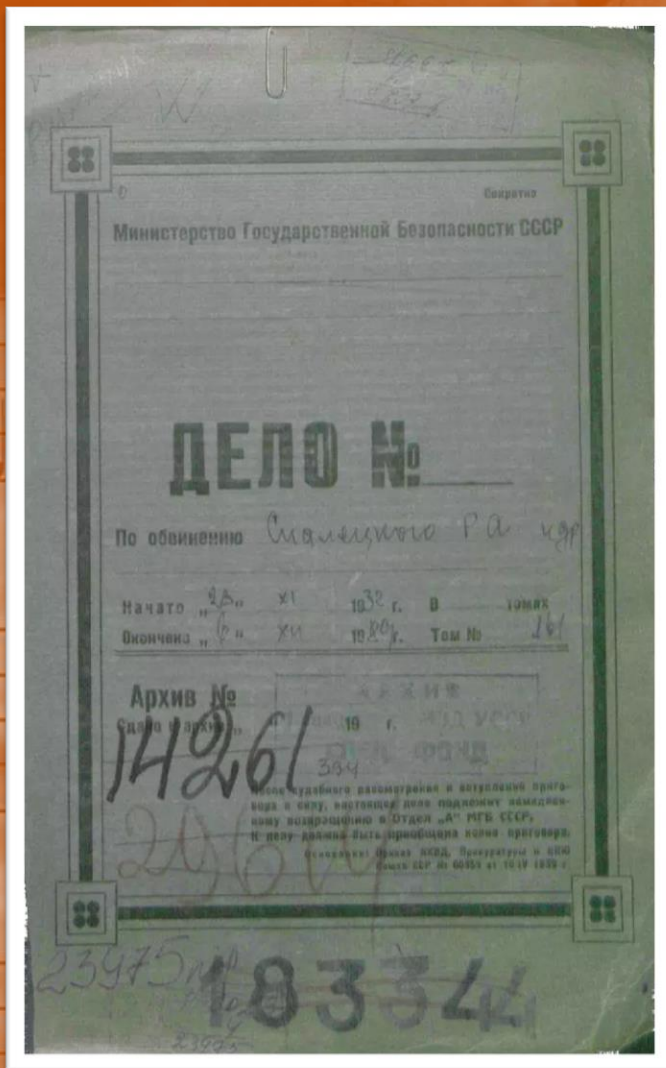
Учасники капели стали членами професійної спілки працівників мистецтв РОБІС і користувалися пільгами радянських службовців.

*Будинок, в якому проживала
родина Скалецьких
у 1929-1933рр. (м. Тульчин)*

Упродовж семи років Родіон Андрійович керував Тульчинською Окружною хоровою капелою.

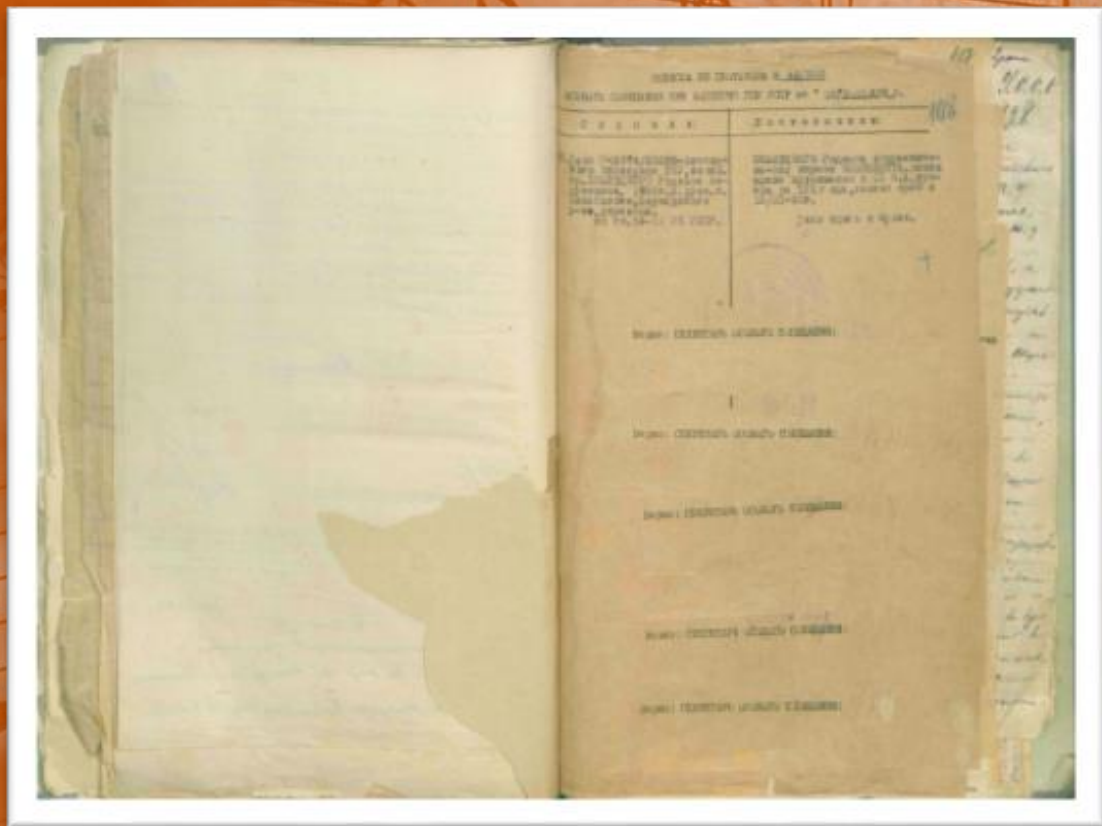
Поступово в Тульчині утворюється осередок творчої інтелігенції, котра активно спілкується, зустрічається, обговорює проблеми культурного й повсякденного життя, підтримує талановиту молодь. Відомий своєю веселою вдачею, любов'ю до музики, хорового співу Р. А. Скалецький стає душею цього товариства. У його домі частими гостями були: Ф. О. Лебідь — директор зразкової Тульчинської десятирічки, М. І. Москаленко — директор першої школи ФЗС, Д. П. Юрченко — лектор Тульчинського Робфаку, А. Г. Чернілевський — вчитель кооперативного технікуму, Г. М. Сакович — вчитель восьмирічної школи, Є. І. Стручковський — вчитель семирічної школи та ін. Саме проти цих людей було сфабриковано так звану «справу вчителів» у 1932 р.

Почалось слідство, обшуки на квартирах, виснажливі допити.

З матеріалів протоколів очевидним стає те, що не всі звинувачені витримали тиск карних органів, почали обмовляти один одного, як того вимагали слідчі.

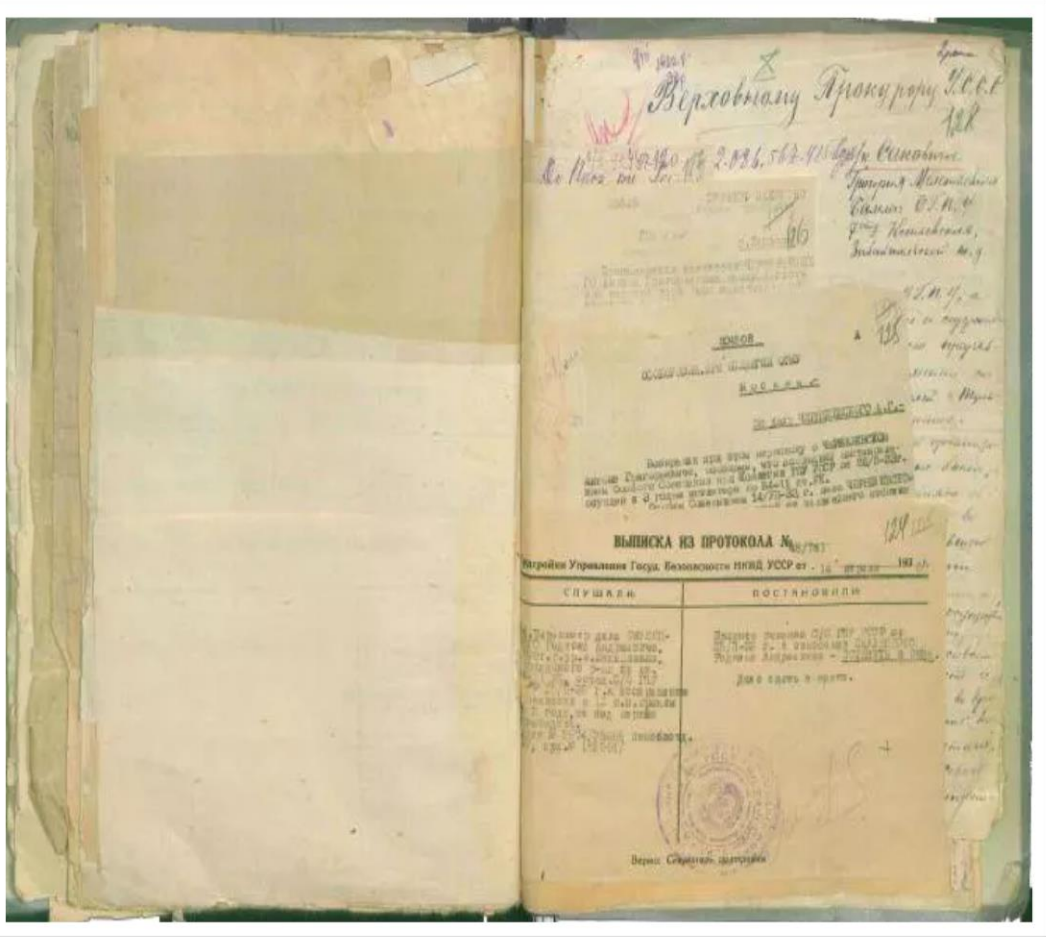
Матеріали по справі Скалецького з Державного архіву Вінницької області

На фоні всіх свідчень, які давали учасники так званої «контрреволюційної організації м. Тульчина» відповіді Р. А. Скалецького на допитах продемонстрували, що і в ті жорстокі часи можна було залишатись благородною, чесною людиною, яка не сказала на своїх товаришів ані слова неправди.

У лютому 1933 р. справу було розглянуто Вищою Колегією ДПУ УРСР й винесено постанову: Р. А. Скалецького звільнити з-під варти, позбавивши права проживання у дванадцяти населених пунктах терміном на три роки. На заслання засуджений потрапив до Валуйського району Курської області.

*Матеріали по справі Скалецького з
Державного архіву Вінницької області*

У «справі Скалецького» знаходимо й інші цікаві документи того часу.

До прикладу, постанову, в якій слідчий пише, що композитор заявив, що він брав участь тільки в антирадянських розмовах і критиці заходів радянської влади.

Дивовижним є той факт, що навіть у засланні Родіон Скалецький продовжує писати музику й навіть випускає свій перший друкований твір «Бойова юність». Більше того, «ворог народу» очолює одну із сільських шкіл Валуйського району й починає з часом диригувати кількома хорами.

З Державного архіву Вінницької області

Родина Скалецьких

Поступово Родіон Андрійович переїздить ближче до рідної Батьківщини, отримуючи народне визнання.

Вже у 1935 році він зупиняється у місті Верхнє, Лисичанського району на Донбасі. У 1936 році Скалецький переїздить до Полтави. Коли розпочинається Друга світова, митець з сім'єю вирішує повернутись додому на Вінниччину, та вдається їм це лише у 1944 році.

«Подільський вітрець»

Ансамбль пісні і танцю «Поділля»

Саме з цього періоду і до кінця свого життя Р. Скалецький організовує безліч хорових колективів: хор хлопчиків, чоловічу хорову капелу, шкільні хори, хор у відділенні ЗАГС і відомий хор ветеранів, який існує і до сьогодні.

При філармонії Родіон Скалецький дає життя капелі бандуристів «Подільський вітрець», що згодом переросла у відомий ансамбль пісні і танцю «Поділля».

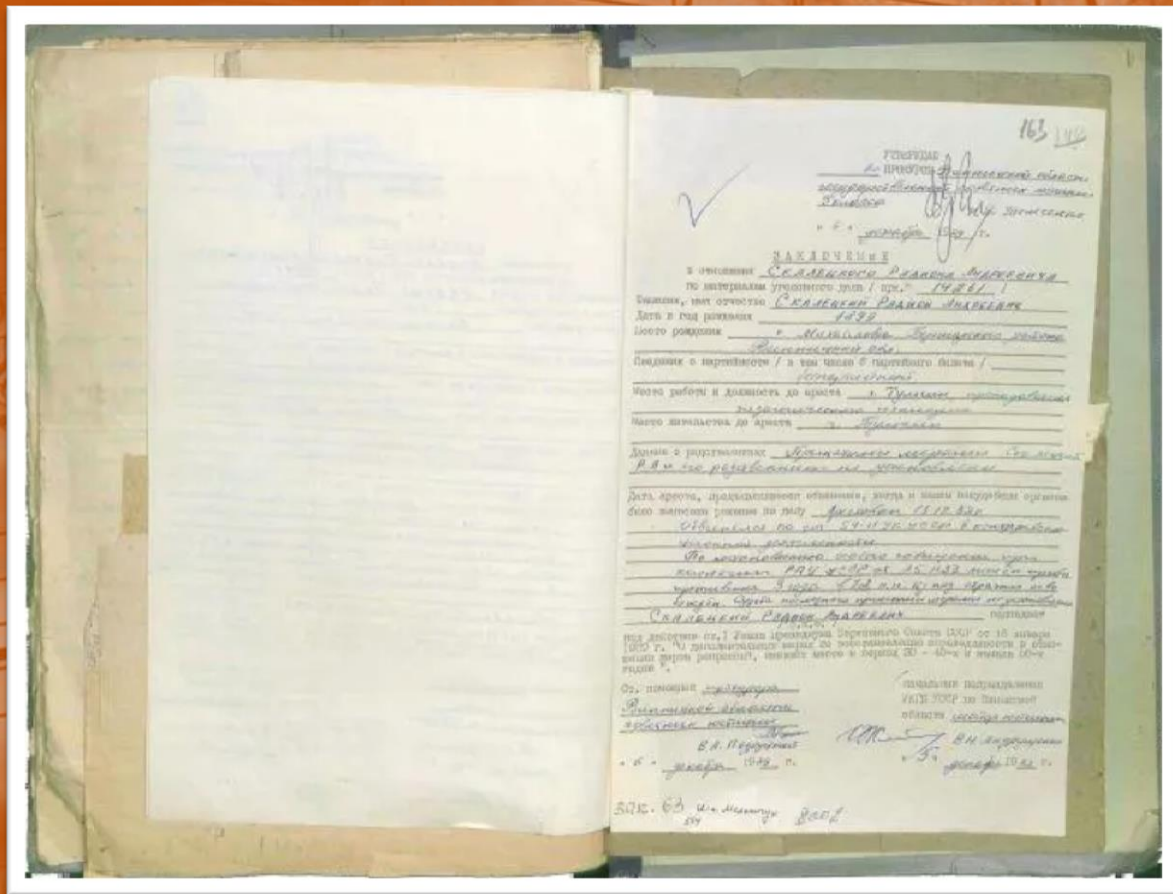
Окремо можна також відзначити хорову роботу Родіона Андрійовича в загальноосвітній школі №2 міста Вінниці. Йому вдається організувати шкільний хор досить високого виконавського рівня.

*Хор студентів
Вінницького педагогічного училища під
керівництвом Р. А. Скалецького, 1950 р.*

*Вінницький міський хор учителів.
Керівник Р. А. Скалецький, 1953-1955 рр.*

З Державного архіву Вінницької області

Навіть така активна й важлива діяльність, численні композиторські, диригентські й педагогічні досягнення не зняли з нашого земляка грифу «ворог народу». Шлейф репресованого й «в'язня КДБ № 13» тягнувся за ним до самої смерті.

Реабілітувати ім'я композитора взяли працівники СБУ у 1989-му. В обласному архіві зберігається документ, датований шостим грудня 1989 року, в якому йдеться про те, що Скалецький «підпадає під дію ст. I Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16.01.1989 «Про додаткові заходи по відновленню справедливості у відношенні жертв репресій, що мали місце в період 30-40-х і на початку 50-х років».

Родіон Скалецький та Василь Юхимович

Як великий поціновувач українського поетичного слова, композитор неодноразово звертається до класики української поезії: Шевченко, Франко, Глібов, Руданський, Тичина, Рильський. Часто у співавтори Скалецький обирає і молодих поетів Вінниччини, більшість яких він знав особисто. Так народжуються «Пісня про рідне село», «Стежечки-мережечки», «Вінниччино, славетний краю», «Подільський вітерець».

Окремо можна відзначити співавторство Родіона Скалецького із Василем Юхимовичем, відомим українським поетом, який починав свій творчий шлях у Вінниці. Цикли обрядових пісень «Щедрий вечір, добрий вечір», «На Поділлі весілля» були створені саме у творчій співпраці Юхимовича та Скалецького. Така лірично-драматична «аура» народних звичаїв та обрядів, пісень, танців, ігор була визначальною у всьому мистецькому житті Родіона Андрійовича

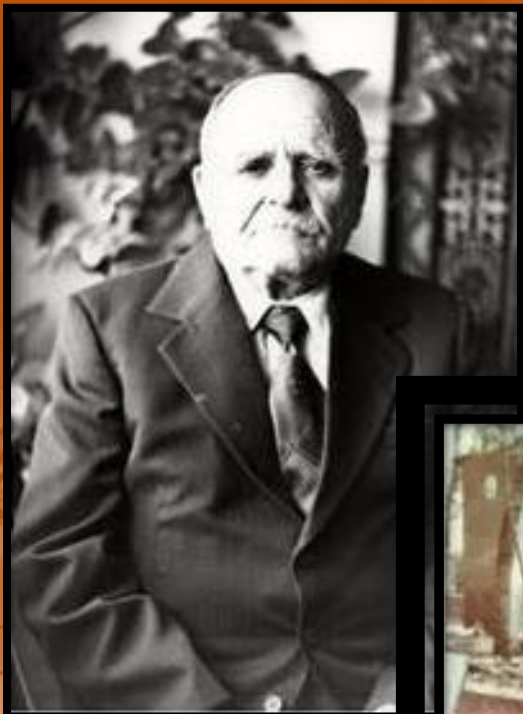

Родіон Андрійович з дружиною

Значний відрізок свого життя, понад 35 років, Скалецький віддав Вінниччині, проте час збігав, роки і хвороби брали своє.

У жовтні 1981 року донька забрала батьків до Києва, щоб доглянути, як це має бути в добрій щирій родині.

В березні 1982 року, після тривалої хвороби, померла дружина Родіона Андрійовича, Надія Федорівна, з якою він прожив у шлюбі 57 років. Чоловік особливо гостро переживав цю втрату, довго не сідав за інструмент, але нарешті закінчив свою улюблену «Пісню без слів» («Вокаліз»), яку вважав останнім подарунком дорогій дружині.

Помер Родіон Андрійович Скалецький 22 березня 1984 р. від легеневої недостатності у 84-річному віці.

Похований в м. Києві, на Лісовому кладовищі поряд з дружиною.

Про Родіона Андрійовича написано чимало, його пам'ять гідно вшановують земляки.

- У Вінниці на честь композитора названа вулиця.
- Частина його культурної спадщини зберігається у Бершадському районному краєзнавчому музеї.
- З 1990 у рідній Михайлівці працює музей Р. А. Скалецького, в якому зберігаються особисті речі композитора, його твори, рояль.
- З 2009 Бершадська дитяча музична школа носить ім'я композитора.
- 22 листопада 2011 на території районного краєзнавчого музею та Бершадської дитячої музичної школи встановлено погруддя композитора.

Спадщина Родіона Андрійовича Скалецького завжди буде тим джерелом, з якого черпатимуть натхнення нові й нові покоління митців Вінниці, всього Поділля, всієї України.

Використані джерела

- ❖ Кузьмінець, Н. П. Літературно-мистецьке життя на Поділлі на початку 20-х рр. ХХ ст. / Н. П. Кузьмінець // Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. Серія : Історія. – 2008. – Вип. 14. – С. 369-373. – Електрон. версія. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_ist_2008_14_91 (дата звернення: 14.11.2024). – Назва з екрана.
- ❖ Лациба, В. Родіон Андрійович Скалецький: доля таланту за тоталітаризму / В. Лациба, О. Струкевич // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. / [редкол.: П. Т. Тронько (голова), О. М. Завальнюк (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський, 2006. – Т. 7 : Матеріали третього круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у ХVІІІ – на початку ХХІ ст.». – С. 164-177.
- ❖ Левицький, А. Гідний продовжувач Леонтовича / А. Левицький // Вінницький альбом / упоряд. В. Б. Петров. – Вінниця, 2016. – Вип. 4. – С. 84-88.

- ❖ Натолочна, Л. Подільський соловей : [перша кн.-меморіал, присвяч. Р. А. Скалецькому, написана його онукою. У ній використано численні спогади сучасників, публікації в ЗМІ, матеріали та світлини з домаш. архіву] / Л. Натолочна. – Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2019. – 272 с.
- ❖ Носальський, О. І. Слово про Родіона Скалецького : до 115-річчя від дня народж. укр. композитора, хор. диригента, фольклориста (23.11.1899–23.03.1984) / О. І. Носальський // Знаменні і пам'ятні дати Вінниччини 2014 року : хронол. довід. / уклад.: О. Ю. Антонюк, Г. М. Авраменко ; Упр. культури і туризму Вінниц. облдержадмін., Вінниц. ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. – Вінниця, 2013. – С. 271-275.
- ❖ Третяк, В. І. Людина великої душі і таланту / В. І. Третяк, Н. Г. Мозгальова // Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. – 2004. – Вип. 7. – С. 120-123. – Електрон. версія. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_ist_2004_7_26 (дата звернення: 02.11.2024). – Назва з екрана.
- ❖ Швець, І. Б. Музично-педагогічна діяльність Родіона Скалецького в контексті розбудови української музичної культури першої половини ХХ століття / І. Б. Швець // Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej «Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje» z okazji 200-lecia Uniwersytetu Warszawskiego (29.09.2016–30.09.2016) – Warszawa, 2016. – S. 33-35. – Електрон. версія. – Режим доступу: <https://bit.ly/2tSN706> (дата звернення: 04.11.2024). – Назва з екрана ; Музейний альманах / Вінниц. обл. худож. музей. – Вінниця, 2016. – С. 161-163.
- ❖ Швець, І. Б. Творча спадщина Р. А. Скалецького – композитора та педагога / І. Б. Швець, Т. В. Буряк // Матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. «Наука і освіта 2005» : збірник. – Дніпропетровськ, 2005. – Т. 29 : Музика та життя – С. 61-64.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

зав. сектором культурно-просвітницької діяльності
науково-технічної бібліотеки ВНТУ
Тетяна САВЧУК

ВІННИЦЯ
2024